

УДК 81'25, 81'26

**ПОЧЕСНІ ПРОФЕСІЙНІ ЗВАННЯ В НІМЕЧЧИНІ.
ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ І ВИХОВНИЙ АСПЕКТИ
(НА ПРИКЛАДІ ЗВАНЬ «MEISTER» ТА «OBERINGENIEUR»)**

**Павловська Л.І., старший викладач кафедри
теорії, практики та перекладу німецької мови
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»**

У статті розглядаються особливості почесних професійних звань. Слова, які позначають ці звання, можуть мати різне значення. В одних випадках це професійна посада, в інших – почесне звання за досягнення фахівців у професійній діяльності. Автор розглядає ці почесні звання як культурну й соціальну цінність у Німеччині.

Ключові слова: професійна діяльність, Німеччина, почесні звання, німецька мова, переклад.

В статье рассматриваются особенности почетных профессиональных званий. Слова, которые обозначают эти звания, могут иметь разное значение. В одних случаях это профессиональная должность, в других – почетное звание за достижения специалистов в профессиональной деятельности. Автор рассматривает эти почетные звания как культурную и социальную ценность в Германии.

Ключевые слова: профессиональная деятельность, Германия, почетные звания, немецкий язык, перевод.

Pavlovsk L.I. HONORARY PROFESSIONAL TITLES IN GERMANY: LINGUISTIC AND EDUCATIONAL ASPECTS

The article deals with the problems of honorary professional title in Germany. In German language there are words "Meister" and "Oberingenieur". These words may have various meanings. In some cases they can mean also honorary professional titles to stimulate specialists for their achievements in professional activity. The author considers these titles as cultural and social values in Germany.

Key words: professional activity, Germany, honorary titles, German language, translation.

Постановка проблеми. Прагнення країн і народів світу до загального добробуту пов'язане як із досягненнями науки й техніки, створенням нових технологій, так і з появою й поширенням гуманістичних ідей. З'являються нові знання про здоров'я, зокрема про збереження здоров'я, про технології, які зберігають навколишній світ і здоров'я людей, а також знання про взаємовідносини людей, народів, які сприяють загальному миру та добробуту. Тому серед інших актуальних питань ще більшого значення набуває питання якості продукції, безпеки продукції, доступності продукції за її вартістю та кількістю, а також питання обслуговування (надання послуг), яке є сприятливим як для осіб, які надають послуги, так і для осіб, які ці послуги отримують. У зв'язку із цим в умовах розширення міжнародного співробітництва набуває значення вивчення досвіду різних країн у забезпеченні якості й безпеки продукції, зниженні її собівартості, оптимізації надання послуг, підготовки фахівців відповідних галузей діяльності. Однією з проблем, яка належить до вищезазначених галузей досліджень, є проблема морального та матеріального стимулювання праці в конкретних видах практичної діяльності. Заслуговує

уваги дослідження особливостей існування професійних звань (титулів) та інших засобів морального та матеріального заохочення працівників у зарубіжних країнах. Така наукова проблема є актуальною, оскільки в деяких випадках практика застосування професійних звань (титулів), відзнак, інших засобів морального та матеріального заохочення може мати свої національні особливості, індивідуальні унікальні риси, характерні тільки для конкретної країни чи групи країн. Деякі такі особливості можуть розглядатися вже тільки як історичне явище, пов'язане з розвитком науки й техніки в конкретній країні. Інші особливості є культурним надбанням країни, вони можуть не мати суттєвого економічного значення й зберігатись як елемент національної традиції. Але деякі засоби морального та матеріального заохочення працівників, хоча вони й мають багатолітню історію (іноді декілька століть і більше), мають значення й сьогодні, і в майбутньому для сфери виробництва та для сфери надання послуг конкретної країни. Такий позитивний досвід може поширюватися на інші країни, при цьому окремі особливості таких традиційних засобів морального та матеріального заохочення можуть зберігатися,

а деякі – набувати національного забарвлення. Дослідження назв таких засобів морального та матеріального заохочення в різних країнах, їх культурних особливостей та їх економічного значення є актуальним завданням у різних галузях науки, наприклад, у філології, перекладознавстві (тлумачення назв таких засобів, види їх перекладу іншими мовами), у психології (психологія праці), у юридичних науках (вивчення документів, які містять опис таких засобів заохочення за трудові досягнення, особливості їх присудження конкретним особам залежно від конкретних ситуацій), в економіці (вплив таких заохочень на продуктивність праці, на якість продукції та послуг, на авторитет працівників, на попит на продукцію та послуги, створення яких пов'язане з працею фахівців, удостоєних подібних заохочень тощо) і в інших галузях досліджень, зокрема в міждисциплінарних дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідження найменувань почесних професійних звань та інших форм заохочення за досягнення в професійній діяльності – це достатньо складна та різнобічна наукова проблема. Почесне професійне звання може мати інше значення, ніж найменування професій або посад працівників, для яких перелічуються права й обов'язки, знання, уміння та навички, функції, умови праці. Почесне професійне звання, з одного боку, пов'язане з попередніми досягненнями працівника, з іншого – із його наявними професійними якостями та можливостями. Сам термін «почесне професійне звання» може залежно від історичної ситуації, професійного контексту чи навіть від намірів конкретного дослідника мати синонімічні форми: титул, чин, почесне найменування, відзнака тощо. Можуть існувати також офіційні (закріплені в конкретних документах) і неофіційні (розмовні, жаргонні тощо) назви самого поняття «почесне професійне звання» і конкретних почесних професійних звань [1; 3; 4; 5]. Досліджуватися можуть також як форма, так і зміст цих явищ професійної діяльності. Можливим є й комплексне дослідження подібних явищ [3; 4; 5]. Почесні професійні звання Німеччини ще недостатньо досліджені. Існують відомості у формі енциклопедичних статей або статей у спеціальних довідниках, дослідження, які стосуються окремих особливостей цих професійних звань, або ж дослідження, де ці звання тільки наводяться без детальних пояснень. Проблемаю дослідження почесних професійних звань може

бути також і те, що деякі звання з однаковим найменуванням в різні історичні періоди та на різних територіях можуть мати різні значення. Наприклад, найменування «кадет» може найчастіше означати вихованця середнього військового навчального закладу (часто йдеться про неповнолітніх), але в Австро-Угорщині це було звання, близьке до первинного офіцерського звання [6].

Постановка завдання. У роботі ми розглянемо деякі особливості таких почесних професійних звань у Німеччині, як «майстер» і «оберінженер», що найбільш пов'язані з промисловістю, із виробництвом товарів і наданням послуг, які є поширеними в Німеччині, мають свої особливості, відмінні від подібних найменувань в інших країнах, зокрема в Україні. Завданням роботи є розглянути деякі особливості цих професійних почесних звань із погляду перекладу, а також розглянути їх як явище культури, пов'язане з професійною діяльністю в Німеччині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з проблем, що виникають у процесі перекладу з німецької мови на українську, є передача назв посад, кваліфікацій і звань, традиційних для Німеччини. Такі посади та звання можуть мати свої специфічні особливості (на відміну від аналогічних назв в Україні). Тому в деяких випадках такі посади та звання можуть перекладатися майже аналогічними для української мови словами, але мати зовсім інше значення або значні відмінності порівняно з такими посадами та званнями українською чи російською мовами. Це може призводити до неправильного розуміння значення посад, кваліфікацій і звань у тексті перекладу, який передає реалії німецької дійсності, або ж у спеціальному тексті, в якому йдеться про подібні реалії. Хоча в деяких випадках значення слова під час перекладу все ж приблизно передається, але залежно від контексту можуть виникати суттєві неточності. Розглянемо, наприклад, такі поняття німецької професійної дійсності, як «Meister» та «Oberingenieur». «Meister» у німецькій мові – це не тільки посада керівника виробництва або звання спортсмена, який досягнув видатних результатів, але й професійне звання робітника, фахівця, який досягнув високих показників у своїй професії, склав чотири відповідних екзамену (практичний екзамен, теоретичний екзамен, екзамен з економіки й організації виробництва й екзамен із педагогіки та методики навчання, який дозволяє йому здійснювати навчання учнів за своєю професією).

Останнім часом у Німеччині спостерігається тенденція в деяких професіях не вимагати для здійснення виробничої, підприємницької діяльності та для навчання учнів диплом майстра (Meisterbrief). Вимога обов'язкової наявності диплома майстра зберігається тільки для професій, пов'язаних із суттєвою виробничою небезпекою або ж із можливою небезпекою для людей власне результатів праці за цією професією (наприклад, це сажотруси (комінярі), зварювальники, деякі будівельні професії, професії, пов'язані зі здоров'ям людини (лаборанти, зубні техніки тощо)). Це відображає тенденцію в наданні багатьом працюючим права вільно здійснювати свою діяльність, коли якість виробів і послуг визначається тільки совістю працівника та попитом на ринку за умов конкуренції. І тільки для професій, які пов'язані із суттєвою небезпекою для самих працюючих, для їх клієнтів і споживачів, для інших людей, зберігається обов'язкова вимога скласти спеціальні іспити й одержувати диплом майстра, що відображає турботу законодавців про збереження життя та здоров'я людей. Для інших професій диплом майстра залишається символом професійного визнання працівника, який може створювати високоякісну продукцію чи надавати високоякісні послуги, уміє організувати підприємницьку діяльність та якісно навчати учнів. Диплом та звання майстра для таких працівників – це додаткова гарантія їхньої якісної праці.

Безперечно, для деяких виробів є спеціальна сертифікація та стандартизація, але вони, як правило, визначають тільки граничні вимоги до продукції. Наприклад, у двох виробників однакові вироби можуть повністю відповідати офіційним вимогам, але в одного будуть більш привабливими для споживача. У наш час у Німеччині зберігається звання «Майстер», а також торгово-промислові та ремісничі палати, що можна розглядати як основні елементи єдиної системи підготовки та визнання фахівців, контролю якості продукції та надання послуг. Хоча в німецькому суспільстві є й критичні висловлювання (зокрема й авторитетних фахівців) на адресу системи «майстер – торгово-промислова палата», в яких це явище розглядається як певне обмеження свободи підприємництва та свободи професійної діяльності, а також обговорюються деякі негативні організаційні особливості (бюрократизація), ця система схвалю-

ється багатьма людьми як один з ефективних і випробуваних часом засобів забезпечення якості продукції, надання послуг, підготовки й атестації фахівців.

Проблемою для перекладача може бути також передання правильного значення поняття «Oberingenieur» у німецькій дійсності: це посада керівника виробництва, яка може передаватися залежно від посадових функцій як «старший інженер», «провідний інженер» або «головний інженер». Особи зі статусом «Oberingenieur» у Німеччині можуть належати також до однієї тарифної групи (Besoldungsgruppe) разом із «Hochschuldozent», «Oberassistent» і «Professor». «Oberingenieur» у системі вищої освіти Німеччини може означати заступника (Stellvertreter) керівника кафедри (Lehrstuhlleiter).

Найменування «Oberingenieur» у Німеччині може бути також і видом заохочення, почесною відзнакою, почесним званням для інженерів, які мають видатні заслуги за своїм фахом і загальне визнання. Наприклад, «Положення про почесні відзнаки Інженерної палати Федеральної землі Саксонія-Ангальт» станом на 24 квітня 2015 р. передбачає почесне звання (Titel) «Oberingenieur» у переліку інших почесних відзнак (Ehrungen) [7; 8]. Наводимо цей перелік, щоб уявити можливий контекст поняття «Oberingenieur»:

- Ernennung zum Ehrenpräsident;
- Ernennung zum Ehrenmitglied;
- Oberingenieur;
- Grosse Ehrennadel;
- Ehrennadel;
- Ehrenurkunde;
- Eintragung in das Ehrenbuch.

У такому разі найменування особи «Oberingenieur» близьке до почесних звань, традиційних для України, наприклад, заслужений артист України, заслужений будівельник України, почесний залізничник тощо. Тому в контексті, де поряд зі словом «Oberingenieur» знаходиться слово «Titel», у перекладі можна передавати слово «Oberingenieur» зі словом «почесне звання». Наприклад:

«Der Titel Oberingenieur wird an Ingenieur-Persönlichkeiten verliehen, deren fachliche Verdienste herausragend und allgemein anerkannt sind».

«Почесне звання «Оберінженер» присвоюється особам, які є інженерами та мають видатні заслуги за фахом і загальне визнання» [6; 7].

Почесне професійне звання «Oberingenieur» було також поширене в Німецькій Демократичній Республіці як почесна відзнака за професійні досягнення. Наприклад:

«Am 27 August 1974 vollendete Oberingenieur Ferdinand Riemer nach einem arbeits- und erfolgreichen Berufsleben in der Energiewirtschaft sein 65. Lebensjahr <...> Während seiner Tätigkeit in verschiedenen Leiterfunktionen wurde Ferdinand Riemer für seine besonderen Leistungen mit hohen staatlichen Auszeichnungen geehrt. 1966 wurde ihm der Ehrentitel eines Oberingenieurs zuerkannt» [Energietechnik – Leipzig, Dezember 1974, Heft 12. S. 572].

У цьому фрагменті ми бачимо «Ehrentitel eines Oberingenieurs» (почесне звання оберінженера поряд із зазначенням високих державних нагород (hohen staatlichen Auszeichnungen)).

Ознайомлення із системою почесних професійних відзнак у Німеччині може також належати до курсу країнознавства та мати виховне значення для студентів, оскільки така особливість системи моральних і матеріальних заохочень свідчить про повагу до праці в Німеччині та про визнання заслуг працівників.

Для створення більш наочного уявлення про почесні звання «Meister» і «Oberingenieur» у Німеччині було б доцільно також знайомити студентів із зображеннями дипломів та інших документів (копіями), які надаються на присвоєння цих звань. При цьому слід звернути увагу на їхнє художнє оформлення. Важливе виховне значення може мати також ознайомлення з окремими біографіями працівників, які мають ці почесні звання, особливо якщо ці тексти опубліковані в спеціалізованих виданнях.

Висновки з проведеного дослідження.

У Німеччині є поняття «Meister» та «Oberingenieur», які можуть мати різні значення. В одних випадках ці значення збігаються зі значеннями подібних понять «майстер» і «старший інженер» у реаліях України або ж є близькими за значенням до таких понять. В інших випадках поняття «Meister» та «Oberingenieur» близькі до почесних звань, своєрідних заохочень (відзнак) за

високу професійну кваліфікацію та за професійні досягнення. Такі поняття, якщо це можна визначити за допомогою контексту, можуть перекладатись українською мовою з додаванням пояснюючих слів («почесне звання майстер», «почесне звання оберінженер») або інших слів, наприклад, «професійне звання», «титул» тощо.

Такі почесні звання можуть бути предметом подальших міждисциплінарних досліджень у різних аспектах. У деяких випадках подібні професійні звання можуть бути впроваджені в професійну дійсність інших країн і стати вже реалією цих країн. Почесні професійні звання можуть присвоюватися державними органами чи авторитетними громадськими організаціями та мати різні особливості присвоєння їх особам, які відзначились у професійній діяльності. Можливі зміни в реаліях інших країн, якщо вони пов'язані з упровадженням подібних професійних почесних звань, можуть бути предметом досліджень, а також можуть внести зміни в уявлення про професійні почесні звання в Німеччині з погляду представників культури української та російської мов. Це може бути предметом подальших різнобічних досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Табачник Д.В., Безгін І.Д., Бузайло В.Й. та ін. Нагороди України: історія, факти, документи. У 3-т.; НАН України, Ін-т історії України та ін. К.: Українознавство, 1996. Т. 2. 344 с.
2. Павловська Л.І. Передача у перекладі значень традиційних професійних посад і звань Німеччини. *Literatura, sociologia i kulturoznawstwo. Zbiór artykułów naukowych* (30.11.2017). Warszawa: 2017. Т. 4. С. 104–106.
3. Смыслов О.С. История советских наград. М.: Вече, 2007. 400 с.
4. Шепелев Л.Е. Титулы, мундиры, ордена в Российской империи. Л.: Наука, ЛО, 1991. 224 с.
5. Шепелев Л.Е. Титулы, мундиры и ордена в Российской империи. М.: Центрополиграф, 2005. 421 с.
6. Das Handwerk. Tatsachen über Deutschland. Frankfurt am Main: Societäts-Verlag, 1993. S. 273–276.
7. Ehrungsordnung der Ingenieurkammer Sachsen-Anhalt. Ingenieurkammer Sachsen-Anhalt, Stand: 24.04.2015. 4 s.
8. Meisterbrief. Wikipedia. Die freie Enzyklopädie. URL: <https://de.wikipedia.org/wiki/Meisterbrief> (дата звернення 26.11.2017 р.).